

Peter Dahln, *Nationens väl och kroppens fostran: En biografi om idrottsledaren, militären och radiomannen Bertil Uggla* (Lund: Bokförlaget idrottsforum.org 2016). 456 s.

Att skriva en vetenskaplig biografi är en svår genre att bemästra, kanske en av de mest krävande inom humaniora. För inte så länge sedan stod den också lågt i kurs inom historieämnet. Sedan 2000-talets början har dock intresset och acceptansen för biografisk metod resulterat i att en strid ström av biografier sett dagens ljus. Till denna ström kan nu läggas ännu en. Det är idrottsledaren, militären och radiomannen Bertil Ugglas levnadshistoria som nedtecknas. Författare är Peter Dahln. Att behärska biografien är en stilistisk utmaning, klarar man inte det faller den platt. Dahln är en god stilist och det gör att läsintresset hålls vid liv boken igenom. Dahln skriver att gestaltningen av Uggla främst skall ses som en gärningsbiografi, delvis en idrottsbiografi med ett traditionellt kronologiskt upplägg där Ugglas liv från födsel till bortgång skildras. Det skall sägas att det är en ambitiös och innehållsrik framställning och för den som bestämmer sig för att stå distansen ut berikas man med en hel del kunskap både om den biograferades gärningar och den samtida kontext han huvudsakligen verkade i: radion, idrotten och krigsmakten. Själv framträder aldrig den biograferade riktigt i helfigur.

Varför skriva en biografi om Bertil Uggla? Dahlns motivering till varför huvudpersonen är värd att bioграфera, är att Uggla var en nyckelfigur inom den svenska idrottsrörelsen i en brytningstid. Han fyllde en viktig roll som idrottsideolog. Inom de områden Bertil Uggla var verksam framträder också tydligt en aktiv person med viljan att påverka. För den större allmänheten gjorde han sig välkänd genom att leda direktsänd radiogympnastik från sent 1920-tal fram till sin bortgång hösten 1945, endast 55 år gammal. Förutom det var han högst delaktig inom idrottsrörelsen både som ledare och aktiv framgångsrik idrottsman med olympiska medaljer i stavhopp och modern femkamp. Dahln lyfter fram hans kanske viktigaste bidrag som idrottsideolog, att han var en medlare, en brobyggare, i konflikten mellan den tävlingsfientliga Linggympnastiken och den moderna frammbrytande tävlingsidrotten. Ugglas betydelse inom idrottsrörelsen visas av att han strax före sin död valdes till chef för GCI (nuvarande GIH). Uggla var också flitig som debattör och skribent och då framför allt inom sina favoritområden idrott och fysisk fostran. Som djupt kristen skrev han också artiklar och medverkade i radio vid några tillfällen i morgonandakter. Uggla var som sig bör med sin överklassbakgrund framgångsrik militär. Han blev officer vid Svea livgarde 1910, överste 1939 och chef för Krigsskolan 1940–1944. I sin yrkesroll som militär tog han också aktivt parti för den vita sidan i det

finska inbördeskriget 1918 och gjorde Finlands sak till vår som engagerad i Finlandskommitténs arbete i kriget mot Sovjetunionen 1939–1940.

Det finns dock problem med framställningen som måste lyftas fram. Dahlnén poängterar tydligt inledningsvis att han skriver en vetenskaplig biografi. Det betyder, enligt Dahlnén, att skildra den biograferade utifrån personens egen horisont i en ”framåtrörelse” (inte tillbakablickande och värderande) och med sträng källkritik och fördomsfri analys. Kan man skriva en biografi utan att också samtidigt ha ett baklängesperspektiv? Det är svårt att i längden förhålla sig i neutral till den biograferade. Dahlnén visar ibland tydlig glidning till sympati för den biograferade som visas i förklaringar till problematiska ställningstaganden som den biograferade gjorde. Ugglas var en tydlig representant för en konservativ patriarkal nationalism och gjorde sig till tolk för detta bland annat i tre morgonandakter i radion i slutet av år 1944 (som Dahlnén av någon anledning citerar i sin helhet) där han manar till förnöjsamhet och att alla skall nöja sig med den plats de blivit satta på. Här fanns, skriver Dahlnén, en dold klassbaserad agenda, ”men inte något som kan reduceras till illasinnat klassförtryck”. Dahlnéns slutsats är att Uggla ”ville väl” (s. 358). Eller ställningstaganden där förklaringarna läggs utanför den biograferade. Ugglas tystnad inför den nazistiska ockupationen av våra andra grannländer Norge och Danmark var, förklarar Dahlnén, ett utslag av allmän politisk taktik, medan de ständiga varningarna för ryssen fortfarande år 1944 är exempel på borgerlighetens allmänna kommunistkräck.

Jag är också av den uppfattningen att det hade varit bra att diskutera den biografiska metoden både mer brett och djupare. Ett mer utvidgat forskningsläge hade också varit på sin plats. Här nöjer sig Dahlnén med att avgränsa till endast den forskning som tidigare berört idrottsledare. Vilka konklusioner går det då att dra av den redovisade forskningsöversikten? Inte många.

Hur effektiv den biografiska berättelsen blir beror dels på ämnet, dels på hur den framställs. Biografins svårighet är att göra materialet levande, fängslande och övertygande, och en risk är att man endast staplar och fogar samman material. Dahlnén borde här ha litat mer till sin stilistiska förmåga. Det ständiga citerandet blir i längden tröttnande speciellt när det många gånger inte fyller något annat syfte än att upprepa det som redan sagts. Framställningen hade vunnit på att sovra bland valda citeringar. Ett mer analytiskt tillvägagångssätt hade varit att föredra. Då hade också omfånget med lätthet kunnat minskas väsentligt. Det blir inte bättre med en alltför riklig detaljrikedom, snarare skymmer det skogen för alla träd. Framställningen är skriven i ett kronologiskt framlänges perspektiv med ett tematiskt upplägg i fyra sakkapitel som behandlar: uppväxt och yrkesval, Uggla och radiomediet, Ugglas verksamhet under krigsåren samt slutligen hans arv och minne. De tre första kapitlen tar stort utrymme i all sin detaljrikedom

och de många underrubrikerna ger ett splittrat intryck. Vissa, väldigt korta avsnitt kunde med fördel helt utelämnats. När kapitlet blir så omfattande som långt över hundra sidor så hade det varit bra om de avslutats med en sammanfattande analys. Sägaskall att Dahln inte på något sätt brister i analytisk förmåga, tvärtom och det visar han vid flera tillfällen. Problemet är att han låter empirin i alltför hög grad styra hans framställning. I en biografi som så uttryckligen säger sig vara vetenskaplig hade det varit på sin plats att presentera och reflektera över källorna. Vilka urval har gjorts och varför? Dahln har använt ett omfattande material, inte minst Bertil Ugglas egen rikliga produktion av olika karaktär. Dessutom tidningar och tidskrifter. En värdering av dessa källor saknas. Tidningarna omnämns inte heller i källförteckningen. Några rader om att använda Bertil Ugglas son som källa kunde med fördel krävas. Här finns väl ändå ett tydligt källkritiskt problem att lyfta fram. Annars har källorna ändå sådan bredd att läsaren får inblick i huvudpersonens övertygelser och bevekelsegrunder som visar vad han önskade uppnå med sina handlingar. Till det positiva skall också räknas Dahlns omfattande kunskap om och grundliga förankring i det skede och den miljö som var den bioferades.

I sista kapitlet dras så det hela ihop. På ett kortfattat, koncist föredömligt sätt, men var tog de teorier som bildade byggnadsställningen till framställningen vägen?

Örebro universitet

CHRISTER ERICSSON

Staffan Bergwik, *Kunskapens osynliga scener: Vetenskapshistorier 1900–1950* (Göteborg: Makadam 2016). 207 s.

Ebba Hult De Geer har inte haft någon framskjuten plats i vetenskapshistorien. Men på det svartvita fotografi som pryder omslaget till Staffan Bergwiks nya bok befinner hon sig i koncentrerat arbete. I hennes liv kom naturvetenskaplig forskning att spela en central roll från det att hon som 24-åring gifte sig med den dubbelt så gamle geologiprofessorn Gerard De Geer. Hon blev både hans livskamrat och hans nära samarbetspartner. Därigenom hade hon en aktiv roll i inre vetenskapliga kunskapsprocesser. Utåt sett var hon dock i stort sett osynlig. Hennes namn återfinns inte heller i dag på makarnas gemensamma gravsten vid Bromma kyrkogård.

Bergwiks framställning kretsar kring just denna typ av osynliga aktörer, relationer och scener i den svenska vetenskapshistorien under 1900-talets första hälft. Han lyfter fram bortglömda personer som kemisten Naima